

Tranås Kyrka

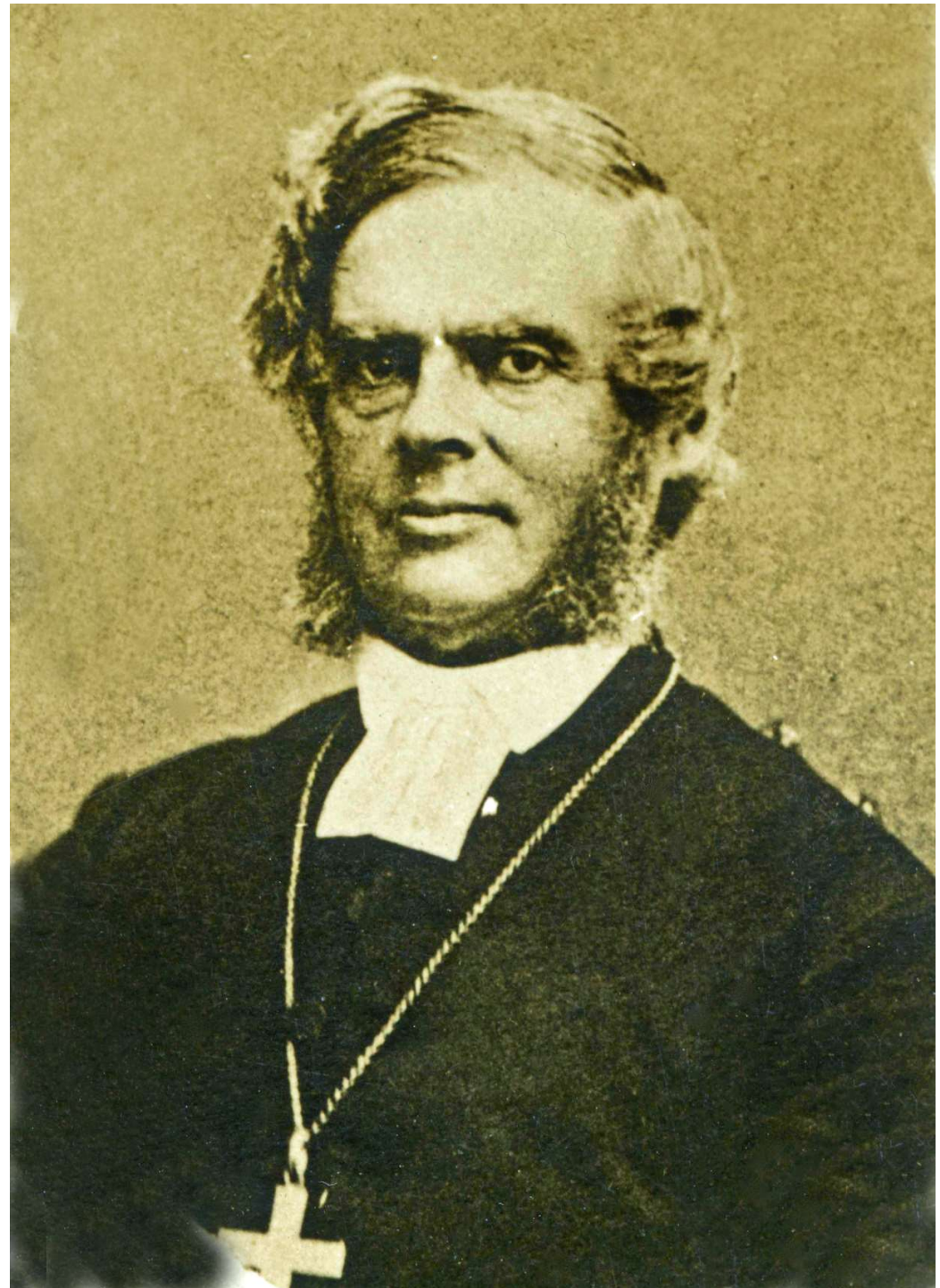
OCH DESS BYGGNADSHISTORIA

1873 – 2010

Eije Fasth

Kyrkobyggnadstanken i Tranås är mycket gammal, redan år 1873 anmodade biskop Ebbe Gustav Bring Säby församling att bygga en kyrka i samhället.

*Ebbe Gustav Bring, född i Askersund 1814, dog 1884 i Linköping.
Teologiedoktor 1860 och biskop i Linköpings stift 1861-1884.*

År 1877 donerade ägaren till Tranås säteri 5 000 kronor till en kyrka i Tranås och när Tranås blev köping skänktes även en tomt till denna, vilken låg strax sydväst om järnvägsstationen och norr om Tranås ålderdomshem.

På en karta från 1905 hette nuvarande Västra Järnvägsgatan, Kyrkogatan, men i folkmun kallades den för Kärleksgatan, varför ja ni får gissa själva.
Till höger finns järnvägen och till vänster ser man Ålderdomshemmet som användes fram till 1925 då ett nytt större ålderdomshem byggdes söder om det på bilden. Det senare flyttades ner till Västra vägen (Mossgatan) för att bli musikskola, numera folkhögskola, år 1961. Det första ålderdomshemmet har varit BB och Folktandvård. Huset brinner ned i samband med Cirrusbranden hösten 1960

Barnens Dag 1905

Midsommarfesterna samlade alltid en mycket stor publik. Ängarydsskogen med sina resliga furor var en förnämlig festplats. En äreport med blågula fanor hälsade deltagarna välkomna och den rikt dekorerade musikpaviljongen var inredd till tombola och musiken var placerad på en uppförd estrad. Här fanns grottor, lövhyddor, fiskdamm och konditori där man vädjade till besökarnas hjärta och börs.

Till Barnens dag 1907 i Ängarydsskogen samlades tre tusen personer. Festligheterna inleddes med en festparad genom köpingens gator, med skyttegilletts musikkår i täten.

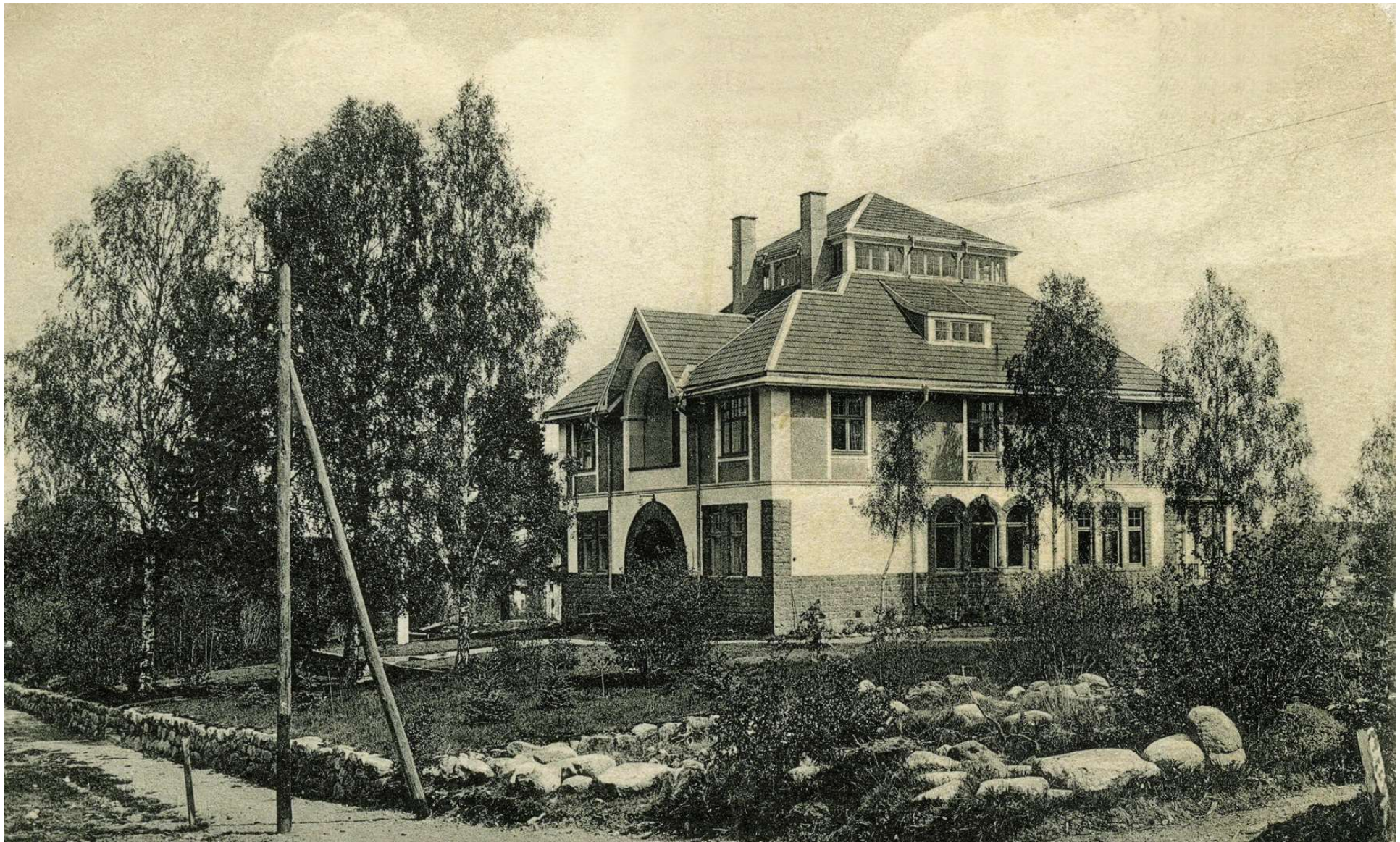

Festligheterna fortsatte till midnatt med underhållning av skådespelare Gösta Hillberg, Tranås manskör, Skyttegillet's musikkår, sagoberättare Gudrun Olsson från Göteborg, här fanns också ett historiskt museum, familjen Knut-Ekwall och den indiske fakiren Ali Baba. Och vid midnatt avbrändes ett ståtligt fyrverkeri

En kyrklig fest i Ängarydsskogen början av 1900-talet

Intresserade bildade i slutet av 1890-talet en syförening i syfte att samla in pengar till kyrkan. Föreningen anordnade basarer och bl.a. storslagna midsommarfester som besöktes av hela bygden. De hölls i Ängarydsskogen egendomligt nog just på den plats, där kyrkan är byggd.

Det vita stenhuset byggdes 1908 av löjtnant Claes Filén en man som var van att bestämma i stadens nämnder. När det gällde huset tog löjtnanten till för mycket, villa Solbacken som den då hette blev så dyr att han inte maktade med utgifterna. 98 000 kostade det att bygga. I folkmun sägs det att Tranås kyrkobyggnaden blev försenad på grund av Filéns affärer, han anklagades för att ha lånat pengar ur kyrkobyggnadskassan. Filén tog sitt liv i den vackra takvåningen 1910.

Musikpaviljongen i Ängarydsskogen

Den natursköna Ängarydsskogen, där Tranås kyrka nu reser sig, var kring sekelskiftet ortens mest använda samlingsplats. Det var här som musikkåren Lyran gav sina friluftskonserter i den egen byggda paviljongen, som invigdes en söndagsmorgon 1892.

Ängarydsskogen var vid denna tid enskild egendom, fast den betraktades som allmän plats. Markägaren (Hjalmar Åberg) ville enligt rykten ha bort paviljongen från skogen. Men musikkåren Lyran fann på råd, en vacker morgon uppvaktades ägaren med medryckande musik utanför hans bostad, som återgäldade med att bjuda musikkårens medlemmar på kaffe. Härmed tystnade alla rykten och konserterna kunde fortsätta.

När Centralskolan byggdes byggde i början av 1900-talet kom snart den så kallade Högtidssalen att användas för kyrkliga gudstjänster, och under 1910-talet utökades dessa tills de på 1920-talet var regelbundna varje sön- och helgdag. Gudstjänstlokalen var till att börja med ganska primitiv, men under 1920-talet hade Högtidssalen både altare och predikstol samt altarräck.

Bilden visa området runt centralskolan med lärarbostaden, slöjdsalen och gymnastiksalen, I högtidssalen hölls föreläsningar om de stora upptäcktsresorna till alla främmande länder. Och här hölls alla oförlömliga konserter hölls av Orkesterföreningen med Olof Knut-Ekvall som dirigent och det var en stor händelse när Tranåssonen Sixten Eckerberg gästdirigerade.

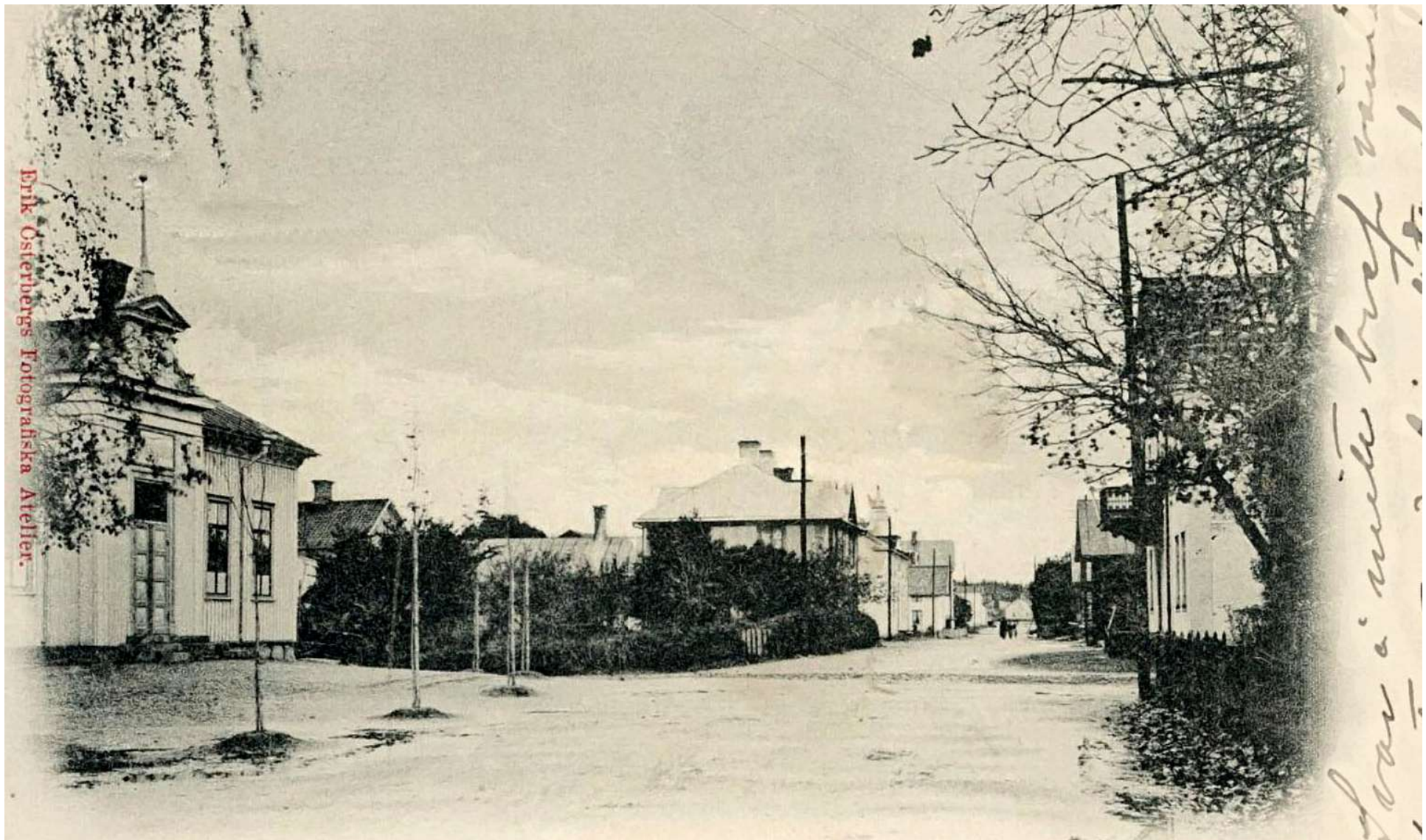

På bilden en konfirmationsgrupp med Kyrkoherde Ture Hallinder omkring 1910, i Ängarydsskogen där kyrkan senare kom att ligga.

År 1902 bildades en förening med syföreningen som kärna, Kyrkobyggnadens i Tranås vänner, från början var det ett 20-tal medlemmar och de hopsamlade medlen var vid denna tid 4 568 kronor. Sammanslutningar som arbetade med samma syfte var även Tranås kyrkliga syförening och Säby kyrkliga ungdomsförbund.

Det var inte endast den ekonomiska frågan, som vållade svårigheter. Den frikyrkliga inslaget i Tranås var starkt och samfunden som byggt sina egna gudstjänstlokaler hade inget intresse av ytterligare en kyrka.

1866 byggs ett missionshus i Löfstad, den timrade stommen finns fortfarande kvar i Löfstadskyrkans stora sal. Vykortet är adresserat 30 juni 1901 och utgivet av fotografen Erik Österberg, Tranås.

Det var inte endast den ekonomiska frågan, som vållade svårigheter. Den frikyrkliga inslaget i Tranås var starkt och samfunden som byggt sina egna gudstjänstlokaler hade inget intresse av ytterligare en kyrka.

Betelkapellet på Nygatan byggdes efter ett beslut 1887, verksamheten som hade startats 1883 saknade nämligen en predikolokal, och redan 1889 hölls det första mötet i fastigheten på Nygatan. Initiativtagaren till bygget var trädgårdsmästaren K.J. Eriksson. I församlingen fanns bl.a. garvare Emil Scheutz och plåtslagarmästare Th. Malmqvist, som under 42 år nedlade ett uppoffrande arbete som biträdande predikant. Kapellet användes fram till hösten 1966 då den nya Baptistkyrkan stod färdig vid Tingshusvägen.

Tranås Metodistkyrka under byggnad 1905.

Metodistkyrkan på Höggatan byggdes 1905. Nu hade förutom det direkta motståndet tillkommit ytterligare en tvistefråga nämligen var Tranås kyrka skulle byggas. Nu var intresset stort och många hade synpunkter trots att man tidigare inte visat något intresse för kyrkbygget.

Redan sommaren **1897** började man att marschera "med flygande fanor och klingande spel". Man marscherade till friluftsmöten och söndagsskolefester, som här vid kårhuset på Ågatan under 1910-talet. Fanbärare i täten var veteranen Abel Svensson. Start 1888

Landvägen från Tranås mot Skämman och Säby.

Då avståndet till kyrkogården i Säby var ganska långt från Tranås centralort, väcktes tanken ganska snart att ordna en egen begravningsplats. Förslaget väcktes och framfördes först 1879, den började byggas 1882 och blev färdig 1885. Kyrkogården anlades söder om köpingen mellan landsvägen och järnvägen och kallas nu för Tranås gamla kyrkogård.

Två kyrkogårdar byggs i Tranås

Den gamla kyrkogården vid Säbyvägen blev färdig 1885.

Begravningsfölje på Storgatan på väg mot kyrkogården (Säbyvägen) likvagnen förspänd med två vita hästar. Året är okänt men skall vara mellan 1913-33, då Mejeriet byggdes 1913 och Wigéns fabrik som ses till höger brann ner 1933.

Begravningsståg på Majorsgatan till kyrkogården, (Ängaryd 1913) med det numera nyrenoverade huset på Kullagatan 6 bakom. Innan Tranås kyrka blev färdig, till advent 1930, hölls begravningsakten i Centralskolans samlings-sal. Årtalet okänt.

När den första likbilen kom till Tranås och vilken begravningsbyrå den tillhörde är för mig okänt.
Är det någon som vet?

Den av major Hjalmar Åberg uppförda manbyggnaden vid Ängaryd. I röstet ses Åbergs och hans frus monogram samt årtalet 1881, då byggnaden uppfördes av makarna Åberg. År 1919 sålde Tranås stad Ängaryds manbyggnad till Säby församling som prästgård.

Var skulle kyrkan ligga

Så här såg Sveaparken ut 1913 när den gjordes i ordning som park med gångar, träd och en fontän som inte finns kvar. Arbetet utfördes och bekostades bl.a. av byggmästare David Johansson till en kostnad av 717 kr. (idag 27500) och här kunde kyrkan ha byggts om stadsfullmäktige gett sin tillåtelse 1922.

Tranås från Ängarydsskogen

Diskussionen och sammanträdena fortsatte om platsfrågan för kyrkbygget och nu fanns Lilla Torget, Falkberget och Ängarydsskogens norra platå även med som förslag. Och det blev till slut den norra platån i Ängarydsskogen som antogs i en kyrkostämma 1927 och 1928 togs beslutet att bygga en kyrka enligt professor Wahlmans förslag till en kostnad av 325 000 kronor (idag 6 900 000) varav 200 000 var hopsamlade medel.

Så här såg Ängarydsskogens norra plåtå ut innan kyrkan byggdes. Märtagården till vänster, kolonilotter i mitten, Majorsgatan och Kullen till höger.

Följande är ett utdrag från kantor David Hedbors minnesskrift från 1940.

Det var dåvarande kyrkoherde Gunnar Dahlquist vars kraftiga och skickliga ledning gjorde att arbetet för kyrkobyggnaden skred raskt framåt. Vid en begränsad tävling om skissförslag vann Professor Wahlmans förslag, som tillsammans med kostnadsförslaget presenterades på kyrkostämman den 12 maj 1928. Högtidssalen var till trängsel fullsatt av deltagare, och många av kyrkans vänner var mycket oroliga för att frågan ännu en gång skulle ställas på framtiden. Men ett enhälligt beslut att bygga kyrkan samt att anslagna medel för bygget fanns antogs förslaget av stämman. Det var kyrkoherde Dahlquists sista ämbetsgärning i församlingen, han övergick sedan att bli missionsdirektor.

KYRKOHERDE GUNNAR DAHLQUIST

På flygbilden ser man hur Tranås såg ut i mitten av 1920-talet. De tre parallella Ågatan, Storgatan och Nygatan bildar den centrala stadskärnan. Till höger ses den öppna plats norr om ålderdomshemmet där kyrkan först var tänkt att byggas och något längre bort ses Ängarydsskogen där kyrkan byggdes. Om man följer Storgatan mot söder ses Sveaparken, som var en tänkt plats för kyrkbygget. Och till höger mellan Storgatan och slakthusbron ligger Lilla Torget med det gamla stadshuset den platsen fanns också med som förslag för kyrkobygget.

Biskopen inmurade en grundsten och en hermetiskt tillsluten glastub, vilket placerades i en kopparhylsa, innehållande dokumentation om kyrkbygget, staden och församlingen. Dokumentet började enligt följande lydelse: "År 1929, den 25 maj, i konung Gustav V:s 22 regeringsår, lades grundstenen till Tranås kyrka av biskopen i Linköpings stift Erik Aurelius.

De nygjutna kyrkklockorna på väg med hästtransport till Tranås nya kyrka färdig 1930.

Kyrkklockorna monteras i Tranås kyrka 1930. På den storklockan: Gåva till Tranås kyrka av Säby kyrkliga ungdomsförbund, Ansgarjubiléets år Anno Domini 1930, Gjuten av M & o. Olsson, Ystad. De båda mindre klockorna är skänkta av köpman Malkom Wigstrand.

Arbetet fortskred under sommaren och hösten så att kyrkan före vintern var under tak, det fanns endast ett stort hål upp genom tornet i vilket klockorna skulle hissas upp till sin plats. Nästkommande år pågick arbetet med full fart, och de olika entreprenörerna arbetade intensivt ända till sista dagen före invigningen.

Invigning 1:a advent 1930

Kyrkan invigdes den 30 november 1930 av stiftets biskop Erik Aurelius.

Vid högtidligheten närvarade landhövding G. Malmroth och kyrkans skapare arkitekt Wahlman.

Vid kyrkans invigning var J. S. Johansson kyrkoherde, Carl Magnusson komminister och Gunnar Lindquist kyrkoadjunkt

Vid invigningen och gudstjänsten assisterade dessutom kontraktets präster samt ledamöter av domkapitlet och präster, som förut tjänstgjort i Säby.

PROGRAM

vid

Aftongudstjänsten *i Tranås kyrka*

Första söndagen i Advent 1930.

Ur biskop Aurelius
invigningstal citeras följande:
"Herren kommer, han skall
draga fram i ljuset vad som
var fördolt i mörkret.
Detta jubelrop tar vi med
oss i denna nyöppnade kyrka
och gör det till ett motto."

*På bilden håller Biskopen sitt
Invigningstal för Tranås kyrka,
1930.*

Under invigningen framfördes en för tillfället författad och komponerad kantat av Tranås kyrkokör under kantor David Hedbors ledning.

Orgeln är byggd av Åkerman & Lund i Sundbyberg och uppsatt av den kände orgelbyggaren August Fernström under överseende av musikdirektören och tonsättaren Oskar Lindberg. Orgeln var utställd på Stockholmsutställningen 1930, då den bland annat använts vid några radioutsändningar och konserter.

Orgeln kostade då, 1930, endast 25 000 kronor (575 000), och hade 28 stämmor.

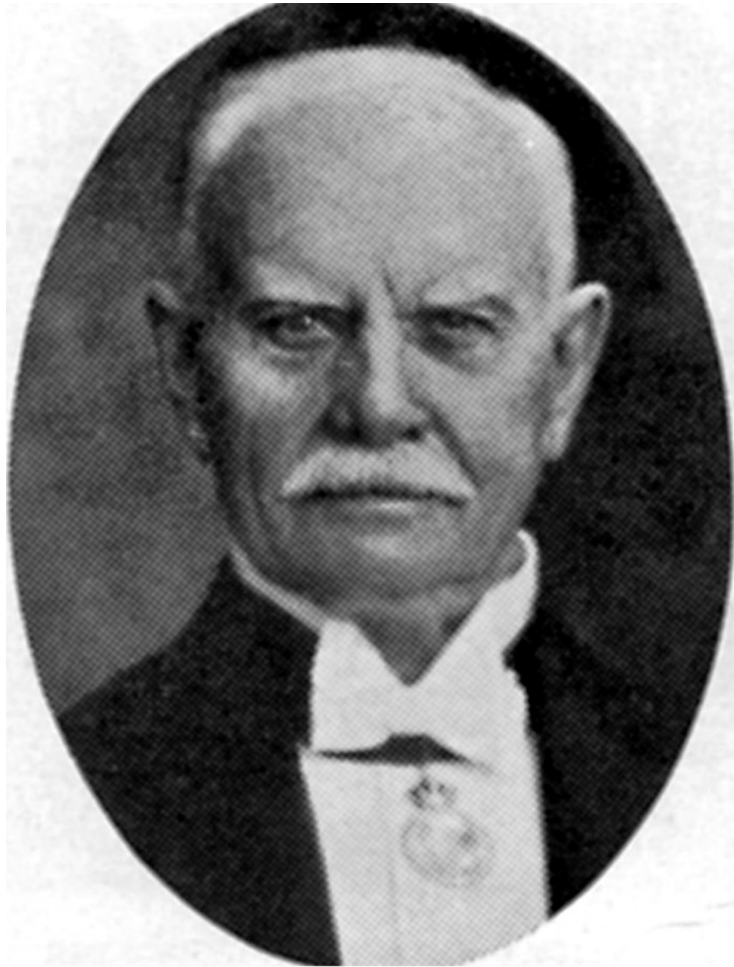
KANTAT
VID
TRANÅS KYRKAS
INVIGNING

FÖRSTA SÖNDAGEN I ADVENT 1930

AV

JOHN MORÉN

Till vänster kyrkomusikern och kompositören John Morén som komponerat det kantat som framfördes av musiker och Tranås kyrkokör vid invigningen av Tranås kyrka 1930.

Vid besiktningen den 16 november och i närvaro av den inbjudna pressen, provspelades orgeln av musikdirektör Oskar Lindberg. Och hans omdöme blev : "Det är inte för mycket sagt, att den är en av de bästa orglar i södra Sverige."

Musiker och kyrkokören på orgelläktaren vid framförandet av Olof Moréns kantat vid invigningen av Tranås kyrka 16 november 1930.

Kyrkobygget intresserade allmänheten stort, och omdömet var nog att kyrkan inte skulle bli speciellt vacker, inte med det tornet. Men efterhand som bygget fortskred ändrades åsikterna, även om flera fortfarande hade synpunkter. Många tyckte att kyrkan blev för liten och för kort för sin höjd. Men att kyrkan fick sin säregna monumentala verkan med så små medel måste tillskrivas dess harmoniska utformning.

Tranås kyrka står på den mjukt skulpterade platån i Ängarydsskogen, omgiven av pelarliska och hundraåriga furor. Tornet är till skillnad från flertalet äldre kyrkor uppfört i öster och över koret.

Det fanns inte råd med några outnyttjade utrymmen eller dyra prydnader. Färgerna i kyrkan bidrog med att skapa ett tilltalande helhetsintryck, som vi nu av vana knappast ser, men som nya besökare uttalar sin beundran över. Kyrkans storlek blev: längd 36 meter, bredd 17,5 meter, kyrkorummets sidor 17 meter, mittskeppets höjd ca 15 meter och sidoskeppens 6 meter. Det 13 meter höga koret innesluts i tornbyggnaden som bildar en cirkel, som avskiljs från det övriga kyrkorummet genom den ståtliga triumfbågen

Utsikt från kyrktornet i Majorsgatans riktning mot järnvägen. Till vänster Kullagatan och lite längre fram går Kärleksgatan till vänster mot järnvägsstationen.

Koret utgör rent arkitektoniskt kyrkans vackraste parti, cirkelrunt strålvalv med konsoler i stucc, föreställande de fyra evangelisternas symboler. Altartavlan målad av konstnären Gunnar Torhamn förefaller trots sina 2 meters höjd liten i det höga koret. Predikstolen är också dekorerad av konstnären Torhamn, med bilder av apostlarna Petrus, Paulus, Johannes och Jakob i fyra fält.

Orgeln som är byggd av Åkerman & Lund, Sundbyberg, var med på Stockholmsutställningen 1930 innan den levererades till Tranås och användes vid ett par radioutsändningar samt vid några konserter. Orgeln var vid den tiden en av de bättre orglarna i södra Sverige.

Kyrkans fasad och torn är väl synligt från stadens centrum och vid kvällarnas fasadbelysning blir det en storslagen och tilltalande anblick.

*Södra delen av **Hamiltons Tranåsbaden** byggs 1929 och tas i bruk 1930. (Byggnaden till vänster). Den högra byggnaden började byggas 1912 men blev inte färdigt förrän efter första världskriget 1918.*

Ågatan 22 blev färdigt 1930, huset byggdes av slaktare Axel Johansson som i lokalen till vänster hade kött och charkuteriaffär. Till höger hade senare Artur Levins sin Speceriaffär. Till båda butikerna gick man in från den vackra valvförsedda entrén mot Ågatan – Vattengatan. Huset revs 1986, här finns nu ICA - Kvantum.

TRANÅS UTSTÄLLNING

Utställningens område upptar 55 000 kv.m.

Till utställningen 1930 byggdes Gillesstugan fontänen och teaterladan som fortfarande finns kvar.

Utställningsrestaurangen revs 1958

En okänd konfirmationsgrupp i Ängarydsskogen. Årtalet vid fotograferingen och prästens namn är också okänt.

Konfirmationsgruppen, årtal och präst okända.

Tranås kyrkokör med ledaren tandläkare Knut Rudelius i bakre raden till vänster. Främre raden: Timan, Lisbeth Källman, Alice Ulfsbo, Maud Hänel, Margareta Fredriksson, Ingrid Toller.

Tranås Hembygdsör vid konsert i Tranås kyrka inför 25-års jubileet 1933. Sittande längst fram körens ledare Knut Rudelius. Främre: M. Bringner, C. Jonsson, KJ Stille, E. Rosén, O. Larsson, O. Norell, O. Sundling, D. Carlsson, G. Jonsson, K. Gullqvist, S. Rohmée, D. Stille och E. Fohlin. Mellan: E. Fång, A. Lundqvist, H. Jansson. M. Carlsson, E. Hagberg, H. Gustavsson, CA. Forssén, E. Fång och L. Bengtsson. Bakre: A. Köijer, E Johansson, G. Bergsten, E. Karlsson, W. Karlsson, D. Andersson, O. Jonsson, V. Gustavsson, R. Karlsson och K. Ehrlin.

Tranås kyrkokör, från vänster herrar: Gunnar Ulfsbo, Allan Sterne, Georg Johansson, Elis Fång, Olle Svenler, Gustav Lindahl, Malte Fång och Karl Ohlsson. Mellanraden: Margareta ?, Berit Fritzell, Lisen Andersson och Märta Albertsson. Främre raden: Elsie Hjort, Annmari Holmstedt, Maud Oldemyr, Maj Holmstedt, Alise Ulfsbo, Gunvor Göransson, Randver och Inger Bjellqvist.

Konfirmander i Tranås kyrka, kyrkoherde Sven Palmqvist. Övre raden: Kennet Waldemyr, Krister Roos, Bo Ivarsson, Kjell Runn, Dan Adolfsson, Leif-Åke Andersson, Hans Sunmo, Åke Gustavsson, P. O. Olofsson och Anders Yggström. Mellan raden: Tommy Hörlin, Christer Larsén, Anette Johansson, Iréne Jonsson, Iréne Palm, Dagny Karlsson Ulla-Britt Wessel, Håkan Karlsson och Anders Halldin. Främst: Ulf Blomqvist, Elisabeth Gustavsson, Gunilla Johansson, Annica Lindholm, Sven Palmqvist, Berit Sjögren, Mary Claesson, Christina Bekken och Tommy Lennartsson. *Foto: Bror Johansson*

Konfirmationsgrupp Tranås kyrka 1964 med kyrkoherde Gunnar Hultén.
Stående från vänster: Kennet Lindqvist, Rune Mårtensson, Bo Morell, Lars-Erik Johansson, Alf Parmbäck, Tommy Öst, Krister Klaar, Kent Lantz och Rolf Sjöström. Sittande: Karin Karlsson, Agneta Berglöf, Ulla Dahlqvist, Gunilla Ågestam, Gunnar Hultén, Monica Lindqvist, Margareta Pettersson, Irene Karlsson och Rosita Davidsson.

Förlovning mellan Alice Bengtsson och Gunnar Ulfso.

Bröllop i Tranås kyrka den 17 november 1945,
Alice Bengtsson och Gunnar Ulfso

